

OCENE IN POROČILA O PUBLIKACIJAH IN RAZSTAVAH REVIEWS AND REPORTS ON THE PUBLICATION AND EXHIBITIONS

Publikacije || Publications

Dekade: šestdeseta 1960–1969 @Celje

Avtorji prispevkov: Bojana Aristovnik, Borut Batagelj, Bojan Himme-
lreich, Sonja Jazbec, Vesna Kočevar, Jože Kranjec, Anja Prša, Hedvika Zdovc,
Aleksander Žižek; urednika: Borut Batagelj, Anja Prša; Zgodovinski arhiv Celje,
2018, 120 strani

Konec leta, decembra 2018, je Zgodovinski arhiv Celje v razstavišču gostil otvoritev predzadnje razstave v seriji *Dekade*, ki obravnava šestdeseta leta. Ob razstavi je, tradicionalno, izšel tudi katalog. Katalog je sestavljen iz devetih poglavij, ki bralcu oziroma obiskovalcu predstavijo dekada skozi arhivsko gradivo, hranjeno v Zgodovinskem arhivu Celje. Razstava poleg nosilnih devetih poglavij obsega še tri dodatne vitrine. Ena izmed njih je posvečena fotografu, reporterju in novinarju Milanu Božiču. V zbirki pod signaturo SI_ZAC/1028 Fototeka Božič Milan Zgodovinski arhiv hrani bogat opus 14.945 posnetkov dogodkov, prebivalcev, podob Celja in širše regije iz petdesetih, šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja. Tako razstava kot katalog sta bogato slikovno opremljena z raznimi fotografijami iz obravnavane deкаде.

Koncept projekta ostaja enak skozi celotno serijo. Izbor arhivskega gradiva predstavlja subjektiven pogled posameznega avtorja na obravnavano dekada. Okvir razstave in kataloga predstavljajo teksti, ki orisujejo upravne in družbene spremembe, ki so zaznamovale obravnavano desetletje. Avtorji so nato na ta okvir lepili raznolike »mikrozgodbe«, ki so jih izbrskali iz arhivskih fondov in celotni razstavi prinašajo dodano vrednost, jo poživijo in naredijo zanimivejšo.

Šestdeseta leta 20. stoletja so bila v svetu in tudi na slovenskih tleh razburkana dekada. Pojavili so se Beatlesi, prvi človek je pristal na Luni, hladna vojna je kazala svoje zobe. Na slovenskih tleh je bila sprejeta nova ustava, začela se je nova gospodarska reforma, boj za slovenski jezik, študentski nemiri, itd. Predvsem je bil še vedno živ spomin na čase narodne in socialne osvoboditve in na »čas revolucije«. Temu so veliko pozornost posvečale družbenopolitične organizacije (DPO), ki so med drugim skrbele tudi za spomenike in obeležitev pomembnejših dogodkov druge svetovne vojne. Na Golovcu v Celju so postavili grobnico žrtvam druge svetovne vojne, spomenik Karlu Destovniku - Kajuhu in razne spominske plošče. Najstarejša med DPO je bila Zveza komunistov, ki je z različnimi komisijami in sveti usmerjala in nadzirala družbo. DPO so delovale na občinski in okrajni ravni in so se z reorganizacijo uprave leta 1963 prilagodile novi ureditvi. Tega leta je bila ustanovljena Skupščina občine Celje kot najvišji upravni organ oblasti in organ družbenega samoupravljanja. Občina je načrtno usmerjala razvoj gospodarstva in drugih družbenih dejavnosti z družbenim planom in drugimi ukrepi. S svojim delovanjem je vplivala na vsa področja človekovega vsakdanjika. Še posebej si je prizadevala pospešiti razvoj kmetijstva, zdravstva in industrializacije v Celju. Gospodarstvo se je v šestdesetih srečevalo z gospodarsko krizo, ki so jo celjska podjetja reševala na različne načine. Nekatera podjetja so se združevala in tako so nastala velika podjetja, kot je Merx, spet druga so po svojih možnostih vlagala v razvoj industrije in prenavo industrijskih postopkov, pri katerih bi prihranila denar, a vseeno povečala svojo proizvodnjo. Vse to so podjetja počela v duhu nove reforme gospodarstva. Tudi šolstvo je doživelo reformo, ki se je začela že v dekadi prej, vendar je korenito in celostno posegla na področje vzgoje in izobraževanja v šestdesetih. Uvedena je bila obvezna osemletka za vse državljane med sedmim in petnajstim letom ter tako

omogočila vsem otrokom enake pogoje in vpis na srednjo šolo. Na področju srednješolskega izobraževanja so bile ukinjene vajeniške šole in uvedene enotne poklicne šole. Visokošolski študij je omogočal več praktičnega in manj teoretičnega znanja. Svoja vrata so odprle tudi delavske univerze. Na splošno se je na vseh področjih izobraževanja spustila raven znanja. Ne smemo pozabiti tudi na otroške vrtce, ki so počasi pridobivali veljavo. V poglavju Vzgoja in izobraževanje je vredno opozoriti na osmrtnice zadnjih letnikov gimnazije, s katerimi so se gimnazijci na duhovit in hudomušen način v duhu aktualnih dogodkov poslovlili od šole in svojih profesorjev. Na področju zdravstva je Splošna bolnišnica Celje pridobivala nove prostore in obnovljene so bile stare ter dotrajane kapacitete. Desetletje je zaznamovala reorganizacija zdravstvenih zavodov, iskanje optimalnih pogojev za delovanje zdravstvene službe v občini in iskanje prostorskih rešitev. Zdravstveni delavci so poskušali čim bolj slediti načelu enotnosti preventivne in kurativne medicine. V šestdesetih je bilo obvezno cepljenje proti kozam, davici, tetanusu, tuberkulozi, oslovskemu kašlju ... Kot vsako leto je tudi na tej razstavi vitrina zdravstva najzanimivejša. V vitrini sta med drugim razstavljeni tubus iz šestdesetih let in rojstna knjiga. Na področju pravosodja večjih sprememb ni bilo. Pravosodje v šestdesetih zaznamuje neustrezna mreža sodišč, primanj-kovanje kadra in posledično sodni zaostanki. Organizacijsko so okrajna sodišča postala občinska, ki so delovala kot prvostopenjska. Še vedno je delovalo tudi okrožno sodišče v Celju, kot drugostopenjsko. Pravosodno mrežo še dopolnjujejo občinsko tožilstvo, občinsko pravobranilstvo in okrožno gospodarsko sodišče. Poudariti je treba dejstvo, da je Celje v šestdesetih dobilo nujno potrebno in težko pričakovano novo sodno palačo. V vitrini so prikazani različni načini, kako so v obravnavanem obdobju določali očetovstvo. Šestdeseta so bila najmanj prizanesljiva do področja kulture. Naslov *V permanentni krizi* se sicer nanaša na celjsko gledališče, a z njim lahko opišemo celotno stanje kulture v Celju. Poleg gledališča so na področju kulture delovali tudi dve knjižnici, zavod za spomeniško varstvo, arhiv, dva muzeja, likovno razstavišče in razna prosvetna društva. Mnoge kulturne ustanove so bile finančno podhranjene, večjih investicij pa ni bilo. Kultura je iz občinskega proračuna prejela le 25 % glede na prejšnja leta, medtem ko je za šport bilo namenjeno 100 % višje financiranje. To je omogočilo, da je šport v šestdesetih izrazito napredoval v vseh ozirih. Pridobil je množičnost, izboljšali so se infrastruktura in tudi tekmovalni dosežki. Šestdeseta so tudi začetek vzpona celjskega ekipnega športa. Uspehe so kovali nogomet, roket, košarka in odbojka. Poleg tekmovalnega športa ne moremo mimo širjenja športa med mladimi. Leta 1968 je bila v Celju prvič organizirana prireditev »pionirske olimpijade«, ki se je obdržala do danes. Celje je bilo v obravnavni dekadi domače mesto mnogim olimpijcem, tudi tistim, ki so se udeležili olimpijskih iger v Tokiu. Za Zgodovinski arhiv Celje so se šestdeseta začela obetavno. Arhiv je dobil svoje prve štiri prostore na Vodnikovih ulici v Celju, sicer brez polic in pohištva, vendar se je ravnatelj Janku Orožnu pridružil še en arhivski delavec – Tone Kolšek. Arhiv se je leta 1963 preselil na lokacijo v Prothazijev dvorec, kjer je vztrajal naslednjih 40 let. Počasi je arhiv pridobil nujno potreben inventar in je ob koncu dekade hranil že 1500 tekočih metrov gradiva. Glede zaposlovanja v arhivu, se je dekada začela kot »one man band« in končala kot kolektiv 6 zaposlenih.

Projekt *Dekade* se počasi zaključuje, na vrsti je še zadnji del, *Dekade: petdeseta*. V vseh – doslej štirih – izvedbah projekta gre za skupinsko delo arhivistov in arhivskih delavcev Zgodovinskega arhiva Celje. Vsak del je nekaj posebnega in vsako leto znova je izhodišče in vir informacij projekta arhivsko gradivo. Namen je zainteresirani javnosti prikazati, da arhivsko gradivo ni uporabno zgolj v pravnih in upravnih postopkih, temveč da lahko z njegovo pomočjo sestavljamo kamenčke mozaika širše zgodbe, ki pripomorejo k boljšemu razumevanju družbe, v kateri živimo.